

RAZMJERI RECENTNOG EGZODUSA IZ HRVATSKE – ANALIZA PODATAKA SLUŽBENIH STATISTIKA RH I ZEMALJA USELJAVANJA HRVATSKOG STANOVNIŠTVA

PROPORTIONS OF RECENT EXODUS FROM CROATIA – ANALYSIS OF OFFICIAL STATISTICAL DATA FROM CROATIA AND FROM THE COUNTRIES TO WHICH CROATIAN POPULATION IMMIGRATED

Monika BALIJA

Poslijediplomski studij geografije
Prirodoslovno-matematički fakultet
Sveučilište u Zagrebu
monika.balija@gmail.com

Primljeno / Received: 3. 4. 2020.

Prihvaćeno / Accepted: 30. 4. 2020.

Izvorni znanstveni rad

Original scientific paper

UDK / UDC: 314.15-026.49(497.5:4)“20”

314.116-026.24(497.5)“20”

SAŽETAK

Posljednjih je godina demografska problematika suvremene Hrvatske poprimila trendove negativnije no ikad. Prirodni pad stanovništva i ubrzano iseljavanje u potonjih nekoliko godina odrednice su sve značajnijeg pada ukupnog broja stanovnika Republike Hrvatske. Obujam migracijske bilance, kao i za ukupni razvoj zemlje izrazito relevantna obilježja iseljeničkog kontingenta, nameću nužnost analize vanjske migracije hrvatskog stanovništva. Metodološke pak prepreke, koje otežavaju prikupljanje podataka o prostornom kretanju stanovništva Hrvatske, upućuju na službene statistike zemalja primateljica koje ukazuju kako su razmjeri egzodusa, u odnosu na podatke Državnog zavoda za statistiku, znatno veći. Cilj je ovog rada, stoga, komparativnom analizom podataka Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske i dostupnih statistika europskih zemalja u koje naše stanovništvo posljednjih godina najviše iseljava, poput Njemačke, Austrije, Irske i Švedske, utvrditi stvarne razmjere i obilježja recentnog iseljeničkog vala.

Ključne riječi: Hrvatska, iseljavanje, egzodus, vanjska migracija

Keywords: Croatia, emigration, exodus, external migration

UVOD U PREDMET ISTRAŽIVANJA

Migracija je zajedno s prirodnim kretanjem sastavni dio ukupnog kretanja stanovništva te djeluje na njegovu veličinu, prostorni razmještaj, natalitet i mortalitet, kao i na sva njegova obilježja. Iako u ukupnom kretanju stanovništva pojedinih zemalja migracija ima tek sekundarno značenje, kada se odvija u nepovoljnim demografskim uvjetima njeni obujam i intenzitet postaju sve relevantniji. Iako je Hrvatska već tradicionalno iseljenička zemlja, a iseljavanje iz Hrvatske do danas gotovo neprekinuta pojava, potonji se iseljenički val promatra pod posebnim lupom upravo zbog nepovoljnih okolnosti u kojima se odvija; poput prirodnog pada, totalne stope fertiliteta (koja je još od 60-ih godina 20. stoljeća ispod razine neophodne za obnovu stanovništva), ukupne depopulacije te procesa starenja stanovništva. Spomenuti demografski procesi, obujam i intenzitet iseljavanja, posebno u godinama nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju, te obilježja iseljeničkog kontingenta, nameću nužnost istraživanja vanjske migracije hrvatskog stanovništva. Osim toga, prema podacima Eurostata za 2017. godinu, Hrvatska se nalazi u neperspektivnom krugu od 6 zemalja članica Europske unije (Bugarska, Rumunjska, Poljska, Latvija

i Litva) koje obilježava negativna vanjska migracijska bilanca (Eurostat, Migration and migrant population statistics). Preostale su zemlje članice iste godine bilježile veći broj useljenika, nego iseljenika. Utvrđivanje je stvarnog obujma recentnog egzodusa iz Hrvatske sudeći po svemu od posebne važnosti jer odlazak najvitalnije populacije podrazumijeva gospodarsko siromašenje i ugrožavanje sveukupnog razvoja zemlje.

TEORIJSKE POSTAVKE

Potreba čovjeka za migracijom i važnost iste seže sve do daleke prošlosti i ljudske potrebe za hranom i raznim resursima, želje za putovanjem, istraživanjem, osvajanjem i posjedovanjem. Pokretljivost stanovništva na taj je način postala glavnim nositeljem inovacija iz jedne regije u drugu, ali i važnim čimbenikom (pre)oblikovanja društva, čineći ih raznolikim i složenim (King, 2013). Povijesna pripovijest o važnosti migracija posljednjih je desetljeća dobila novi »nastavak«. Još od ranih devedesetih godina Castles i Miller (2009) govore nam kako živimo u »dodu migracija« koje su karakterizirali kao razdoblje u kojem je međunarodna migracija poprimila dotad neviđen obujam te postala raznovrsna, globalizirana, feminizirana i izrazito politizirana. Sedentarističke su strukture, tradicionalno karakteristične za zapadno društvo, poput statičkog boravka i stabilne zaposlenosti, tako zamijenjene novim obilježjem – mobilnošću (Urry, 2000), a najnoviji podatci Ujedinjenih naroda za 2019. godinu (UN, International migrant stock 2019) o više od 270 milijuna migranata u svijetu potonje dodatno potvrđuju.¹

Migracije stanovništva tradicionalno su područje demografskih istraživanja. Zajedno s prirodnim kretanjem, sastavni su dio ukupnog kretanja stanovništva, a njihovo djelovanje na isto, iako u osnovi oba kretanja ne leže isti čimbenici, međusobno je povezano i nerijetko u uzročno-posljedičnom odnosu. Dok je prirodno kretanje izvorno biološki fenomen na koji utječu brojni društveni čimbenici, (međunarodne) migracije u mirnodopskim uvjetima uglavnom su racionalan odgovor na razlike u razini gospodarskog razvoja te sveopćih prilika domicilne i potencijalno odredišne zemlje. Osim na veličinu ukupnog stanovništva, migracije utječu (s trenutačnim, odnosno odgođenim učinkom) i na njegov prostorni razmještaj, natalitet (fertilitet), mortalitet te strukture stanovništva; istodobno u dva različita područja - polazištu i odredištu (Wertheimer-Baletić, 1999).

Migracije se odvijaju u vremenu i prostoru te ih upravo u odnosu na ta dva čimbenika i razlikujemo. Osim tipova migracija izvedenih na temelju državnih granica i vremena (trajanja) razlikujemo i migracije prema kriteriju uzroka, voljnosti, organiziranosti, a sve migracije možemo razmatrati istodobno s više aspekata. Najveće značenje za demografsku sliku određenog prostora ima, prema kriteriju vremena, definitivna, tj. konačna (trajna) migracija, koja implicira promjenu mjesta stalnog boravka, kako u vanjskim, tako i u unutarnjim migracijama. Kada je riječ o međunarodnim migracijama, presudan je kriterij državnih granica, stoga pod pojmom vanjska migracija podrazumijevamo migracije kojih se polazište nalazi unutar granica, a odredište izvan granica određene zemlje (Wertheimer-Baletić, 1999).²

¹ Iako se podatak o 270 milijuna međunarodnih migranata u svijetu i njihovom povećanju od oko 2,5 puta u odnosu na 1985. godinu čini imponirajućim, važno je napomenuti kako izvan zemlje rođenja živi (tek) 3,5 % ukupne svjetske populacije (Ujedinjeni narodi, 2019.). Malmberg (1997) činjenicu kako većina stanovništva bez obzira na potisno-privlačne faktore ipak ne sudjeluje u međunarodnim migracijama opisuje »paradoksom nepokretljivosti«. Isti autor odgovor na pitanje »Zašto najveći udio stanovništva ipak ne migrira?« nalazi u povezanosti s obitelji, prijateljima, poslom koji obavljaju, kulturom kojoj pripadaju i sl., međutim druga strana »migracijskog novčića« otkriva kako je mnogo onih koji bi htjeli migrirati, ali im vlastito siromaštvo ili političke/institucionalne zapreke to ne dozvoljavaju. Dok roba, kapital, znanje, poduzetništvo i mediji lako nadilaze granice pojedine zemlje, radna snaga kao presudni faktor proizvodnje ipak nije mobilna u istoj mjeri. Čini se kako su ljudi, kada je riječ o migracijama, danas ipak manje slobodni nego prije stotinu godina (King, 2013). Mogli bismo stoga zaključiti kako u spomenutom »dodu migracija« žive ipak samo pojedini.

² Tipologija migracija poprilično jednostavnom djeluje samo na prvi pogled. Dobar bi primjer bio kriterij državnih granica i činjenica kako vanjske migracije podrazumijevaju prelazak državnih granica. Problem u evidentiranju takvih migracija nastaje kod svojevrsnog »nestanka« granica, poput onih Sovjetskog saveza ili Jugoslavije, te »otvorenost/zatvorenost« granica, poput unutarnjih granica Europske unije i vanjske granice Schengenskog prostora. Ni kriterij vremena (trajanja) migracija nije lišen dvojbi. Vremenski kriterij za

Sve veća diverzifikacija vrsta (tipova) migracija, kao i njihova sve izraženija spontanost pojave u globaliziranom i međusobno povezanom svijetu, ne dozvoljava nam stvaranje jedinstvenog modela migracija s neposrednim uzrocima i posljedicama. Odavno se migracije ne promatraju unutar uskih okvira pojedinačnih disciplina, etablirajući se kao interdisciplinarno predmetno područje (Brettell i Hollified, 2008) u okviru kojih postoji mnogo teorijskih i metodološko-epistemoloških pristupa. Isključivanjem detaljne analize migracijskih teorija u ovom radu, ukratko ćemo napomenuti sljedeće. Migracijske se teorije razlikuju u dva temeljna pristupa. Jedne se oslanjaju na makroanalitički pristup proučavanju migracija koji naglasak stavlja na agregatne forme migracijskih ponašanja i procesa u kontekstu globalnih društveno-ekonomskih fenomena, dok su druge kroz mikroanalitički pristup više orijentirane prema proučavanju individualnih migracijskih oblika i iskustava. Makroanalitički pristupi podrazumijevaju *push-pull teoriju*, *teoriju segmentirano tržišta rada* i *svjetsko-sistemsku teoriju* koje ekonomske procese (poput promjena na tržištu rada i same prirode kapitalističke ekonomije) smatraju primarnim okidačima migracija. Teorije koje pripadaju mikroanalitičkim pristupima proučavanja migracija, iako nastoje u istraživački fokus staviti individualni aspekt migracija, nisu homogene (Cadwallader, 1992). Primjer je toga *neoklasična ekonomija* koja preuzima opći makrostrukturni okvir za proučavanje migracijskih kretanja nastojeći istovremeno doći do objašnjenja procesa migracija na individualnoj razini (Massey i dr., 1993). Mikroanalitičkim pristupima pripada i *teorija ljudskog kapitala* koji ukazuje na selektivni karakter međunarodnih migracija koji je određen socio-demografskim obilježjima potencijalnih migranata, *nova ekonomija* koja u fokus, umjesto pojedinaca, kao jedinicu u okviru koje se donosi racionalna odluka o migriranju stavlja obitelj/kućanstvo te *teorija mreža* koja kao ključni aspekt migracija podrazumijeva društvene mreže (Morawska, 2007).³

Pored navedenih pristupa koji nastoje istaknuti jedan ključni aspekt migracija, sve više se kao odgovor na uzroke suvremenog migracijskog kretanja stanovništva, javljaju teorije koje naglašavaju kumulativnu uzročnost procesa migracija te neophodnost kontekstualizacije istraživačkog pristupa ispreplitanjem makro i mikro okvira proučavanja s pristupima koji u prvi plan stavljaju aktere migracija (Morawska, 2007). Dok su mikro, odnosno makro pristupi bili karakteristični za starije teorije, one novije ističu važnost mezo razine, tj. ispreplitanja više razina istovremeno.

Mnogo je godina teorijsko znanje o migracijama stagniralo, međutim novi izazovi u procesu migriranja kao nužnost nameću razmatranje migracija unutar novih konceptualnih okvira poput *mobilnosti* (Urry, 2000), *transnacionalizma* (Dunn, 2005), *političke ekonomije* (Freeman i Kessler, 2008), *socijalne transformacije* (Castles, 2010), *studija dijaspora* (King, 2010), *kulturalnih perspektiva* i *rodno-osjetljivih analiza* (King, 2012).

Obzirom kako su tradicionalno ekonomski motivirane migracije danas sve češće zamijenjene onima širokog spektra različitih motiva, jasne su sve češće diskusije o međunarodnim migracijama. Raznolikost migracijskih teorija, od uskih i specijaliziranih do vrlo općih i apstraktnih, tako potvrđuje pretpostavku o kompleksnosti uzroka i procesa migracija te potrebu za interdisciplinarnim pristupom ovom fenomenu.

METODOLOŠKE NAPOMENE

Prostorna je pokretljivost stanovništva već tradicionalno sadržajno i metodološki najkompleksnija komponenta kretanja stanovništva (Greenwood, 2005), a obzirom na službene statistike koje ne raspoložu kvalitetnim podacima o prostornom kretanju stanovništva, od svih demografskih procesa koji izravno mijenjaju veličinu i strukturu stanovništva upravo upravo migracije imaju najnerazvijeniji

praćenje vanjskih migracija obično je jedna godina, no razne varijacije poput migranata na jednogodišnje ugovore, privremenih migracija koje se kasnije pretvore u trajnu, trajnih migracija kod kojih se migranti nakon određenog vremena odlučuju na povratak u domovinu ili pak sezonskih migranata koji su nerijetko od velikog gospodarskog značaja za pojedino područje, a tipologijom ostaju neevidentirani, stvaraju brojne nedoumice. Tranzitne, ilegalne i sl. migracije posebna su dilema (King, 2013).

³ Više detalja o teorijama migracija vidjeti u Brettell, C. i Hollified, J. F., 2008; Cadwallader, M., 1992; King, R., 2013; Massey, D. S. i dr., 1993 i Morawska, E., 2007.

matematički i statistički istraživački sustav (Aleshkovski i Iontsev, 2006). Dok se natalitet i mortalitet, obzirom na mjesto i vrijeme, mogu lako ustanoviti, migraciju je, obzirom na njen istodobni, dvojni učinak, teže kvantificirati; kako zbog sadržaja, tako i iz metodoloških razloga. Osim toga, migracija je sastavnica kretanja stanovništva koju je, zbog brojnih neizvjesnosti vezanih uz uzroke koji mogu djelovati na odluke pojedinaca, relativno teže i projicirati.

Statistika vanjskih migracija pruža nam podatke vezane uz veličinu (obujam) migracija, smjer migracijskih kretanja te obilježja migranata. Postoji nekoliko izvora podataka o migracijama, jedan od njih su *popisi stanovništva*. Potonji predstavljaju izvor podataka o relevantnim demografskim obilježjima migracija, međutim, evidentiraju podatke samo o posljednjem preseljenju, bez uključivanja mogućih prijašnjih migracija (Klempić Bogadi i Lajić, 2014). Popisi stanovništva koriste se pri komparativnoj ili vitalno-statističkoj metodi istraživanja migracija temeljenoj na usporedbi podatka o ukupnom porastu stanovništva i prirodnoj promjeni stanovništva između dvaju popisa (Wertheimer-Baletić, 1999). Spomenutom metodom dobivamo tek agregatne podatke, tj. ukupni migracijski saldo, dok o broju doseljenika i iseljenika nemamo informacije. Drugi su mogući izvor *godišnja izvješća* Državnog zavoda za statistiku o migracijama temeljena na podacima koje prikuplja Ministarstvo unutarnjih poslova. Ista definiciju međunarodnog migranta temelje na konceptu uobičajenog mjesta stanovanja prema kojem se doseljenima iz inozemstva i odseljenima u inozemstvo smatraju osobe koje su promijenile uobičajenu državu stanovanja na razdoblje koje je (ili se očekuje da će biti) dugo najmanje godinu dana (DZS, Migracija stanovništva RH u 2018., Metodološka objašnjenja). Iako je prikupljanje podataka temeljeno na zakonskoj obvezi prijave i odjave prebivališta (Zakon o prebivalištu, Narodne novine 144/12, 158/13). te spomenuta zakonska obveza svakoj osobi koja iseljava iz Hrvatske zbog trajnog nastanjenja u drugoj državi nalaže dužnost odjavljivanja prebivališta prije preseljenja, odnosno evidentiranje privremenog odlaska duljeg od godinu dana⁴, mnogi se navedenih propisa ne pridržavaju; bez obzira na propisane novčane kazne. Najprecizniji izvor podataka o migraciji je *registar stanovništva* koji čini svojevrsnu »kartoteku« stanovništva određenog područja i evidentira svaku promjenu mjesta stalnog prebivališta pojedinaca (Wertheimer-Baletić, 1999). Broj se stanovnika određenog područja na taj način može saznati u svakom trenutku, a registar je stanovništva relevantan izvor podatka, kako za unutarnju, tako i za vanjsku migraciju. Podatci o ukupnom broju stanovnika ili radne snage, obrazovnoj, kvalifikacijskoj i svakoj drugoj strukturi neophodan su preduvjet vođenju demografske, ekonomske, zdravstvene, obrazovne i svake druge politike. Osim spomenutih, relevantan izvor podataka o migraciji stanovništva, njihovim pojedinačnim aspektima, strukturama, smjeru, motivima i sl. razne su *ankete*, tj. *intervjui*.

Obzirom kako Hrvatska ne posjeduje registar stanovništva koji bi kao svojevrsan sustav tekuće migracijske statistike omogućavao primjenu tzv. neposredne metode proučavanja migracija, a godišnja izvješća o migraciji Državnog zavoda za statistiku sadrže spomenute manjkavosti, podatke o prostornom kretanju stanovništva Hrvatske potrebno je prikupiti posrednim putem, primjerice putem broja izdanih ulaznih viza, dozvola za rad/boravak itd., odnosno konzultiranjem dostupnih statistika zemalja u koje naše stanovništvo posljednjih godina najviše iseljava, poput Njemačke, Austrije, Irske i Švedske.

CILJ I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Predmet istraživanja i spomenute metodološke prepreke logično nameću glavni cilj rada – komparativnom analizom podataka Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske i službenih statistika

⁴ Sukladno metodologiji primjenjivanoj do 2010. godine podatci o vanjskoj migraciji stanovništva obuhvaćali su državljane Republike Hrvatske te strance na stalnom boravku koji su prijavili/odjavili svoje prebivalište u Republici Hrvatskoj. Podatci o vanjskoj migraciji od 2011. godine obrađuju prema metodologiji temeljenoj na Preporukama UN-a za statistiku međunarodne migracije, Uredbi Europskog parlamenta i Vijeća Europe od 11. srpnja 2007. godine o statistici Zajednice o migracijama i međunarodnoj zaštiti i novom Zakona o prebivalištu (NN, br. 144/12. i 158/13.) te uključuju i osobe koje su napustile prebivalište u trajanju duljem od godinu dana radi privremenog odlaska izvan Republike Hrvatske i svoj su privremeni odlazak prijavile Ministarstvu unutarnjih poslova (DZS, Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2018).

zemalja primateljica hrvatskog iseljništva (Department of Employment Affairs and Social Protection of Ireland, Statistik Austria, Statistisches Bundesamt (Destatis) i Statistics Sweden) utvrditi stvarne razmjere i obilježja recentnog iseljeničkog vala.

Temeljem poznavanja naslovne problematike i cilja istraživanja moguće je postaviti nekoliko stavova, tvrdnji, odnosno polaznih pretpostavki koje će usmjeravati istraživanje te kroz rad biti potvrđene, korigirane ili opovrgnute:

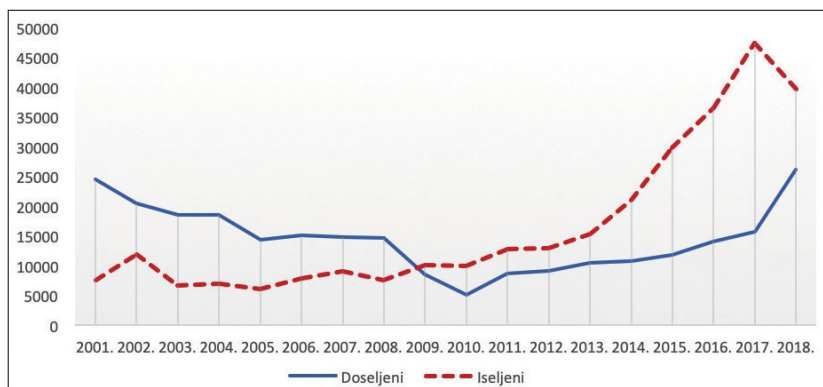
H1 – Recentni iseljenički val obilježava iseljavanje mladog, radno sposobnog i potencijalno reproduktivnog stanovništva, a u porastu je i udio iseljenih cijelih obitelji.

H2 - Publikacije Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske nisu istinski prikaz brojnosti hrvatske emigracije. Stvarnu sliku egzodusa iz Republike Hrvatske moguće je doznati tek iz statistika zemalja useljavanja.

H3 – Obujam recentnog iseljeničkog vala s početkom 2009. godine i znatnim intenziviranjem nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju i dalje je u porastu.

ISELJAVANJE IZ HRVATSKE (PODATCI DRŽAVNOG ZAVODA ZA STATISTIKU RH)

Hrvatsko bismo iseljništvo mogli pratiti još od razdoblja 15. – 18. stoljeća i onodobnog Hrvatskog Kraljevstva suočenog s dugotrajnom osmanlijskom agresijom čiji su ciljevi »ležali« nešto zapadnije od hrvatskih granica. Korištenje posve pouzdanih podataka o broju iseljenih iz Hrvatske od samih početaka pa do druge polovice 19. stoljeća izrazito je teško (Rogić i Čizmić, 2011), a od potonjeg je razdoblja zabilježeno nekoliko velikih iseljeničkih valova koji su svojim intenzitetom izrazito utjecali na ukupan broj stanovnika zemlje. Početak posljednjeg vidljiv je 2009. godine, a isti se pristupom Hrvatske Europskoj uniji znatno intenzivirao (Sl. 1).

Sl. 1. Dosljeno i iseljeno stanovništvo RH u razdoblju od 2001. do 2018. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske; Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2008. godini, Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2017. godini

OSNOVNA OBILJEŽJA RECENTNOG ISELJENIČKOG VALA IZ RH

Nakon vala iseljavanja u 1990-im godinama, potaknutog prije svega ratnim (ne)prilikama, posljednji je iseljenički val s početkom 2009. godine uvjetovan globalnom ekonomskom krizom. Iako je Hrvatska već tradicionalno iseljenička zemlja, recentni se val razlikuje od drugih i zbog nepovoljnih okolnosti u kojima se odvija (poput pada nataliteta, prirodnog pada, ukupne depopulacije kao i procesa ubrzanog starenja stanovništva), a iste nameću dodatnu nužnost istraživanja njegovog obujma i smjera.

Uvjeti poput gospodarske krize, njome uzrokovane visoke stope nezaposlenosti, egzistencijalna nesigurnost mladih, neadekvatne plaće i sl. krajem prvog desetljeća 21. stoljeća potaknuli su oko 10 000 osoba godišnje na privremeni ili trajni odlazak u inozemstvo. Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju, 1. srpnja 2013. godine, spomenuti se egzodus dodatno intenzivirao. Migracijski je saldo već desetak godina bez izuzetka negativan te prema posljednjim podacima za 2018. godinu iznosi -13 486 osoba, dok

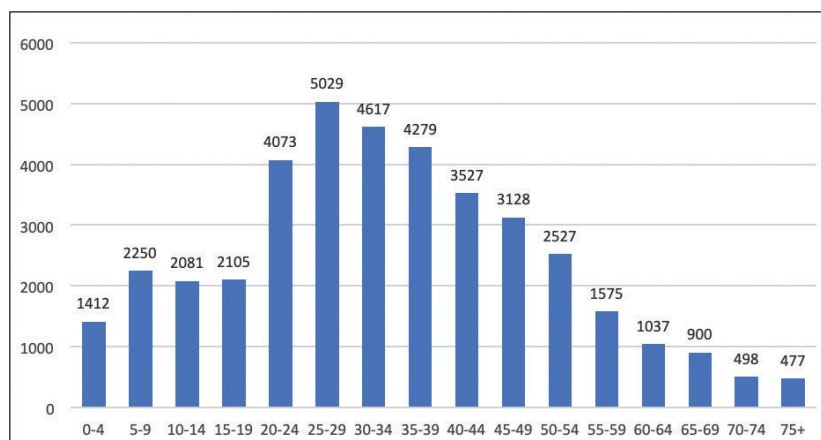
je rekordni broj iseljenih (47 352) zabilježen godinu ranije.⁵ Intenzitet iseljavanja najbolje uprizoruju podatci o 297,5 % više iseljenih 2018. godine u odnosu na 2009., odnosno čak 376,4 % više iseljenih 2017. u odnosu na 2009., početnu godinu recentnog iseljeničkog vala (Tab. 1). Podatci navedeni u tablici 1 već sami po sebi dovoljno govore o obujmu i intenzitetu iseljavanja, no kad im se pridruže i oni o obilježjima iseljeničkog kontingenta, problematika egzodusa postaje još kompleksnija.

Tab. 1. Migracijski saldo Republike Hrvatske u razdoblju od 2007. do 2018. godine

Godina	Doseljeni	Iseljeni		Migracijski saldo
		Apsolutno	Lančani indeks	
2007.	14 622	9 002	-	5 620
2008.	14 541	7 488	83,2	7 053
2009.	8 468	9 940	132,7	-1 472
2010.	4 985	9 860	99,2	-4 875
2011.	8 534	12 699	128,8	-4 165
2012.	8 959	12 877	101,4	-3 918
2013.	10 378	15 262	118,5	-4 884
2014.	10 638	20 858	136,7	-10 220
2015.	11 706	29 651	142,2	-17 945
2016.	13 985	36 436	122,9	-22 451
2017.	15 553	47 352	129,9	-31 799
2018.	26 029	39 515	83,4	-13 486

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske; Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2008. godini, Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2018. godini

Dobno-spolna struktura (pored ukupnog broja stanovnika) najvažnija je odrednica gospodarske, socijalne, zdravstvene i svake druge politike neke zemlje jer izravno određuje obujam i dobnu strukturu radnog kontingenta te fertilnog kontingenta ženskog stanovništva. Emigracija kao negativan čimbenik općeg demografskog stanja i procesa izravno utječe na starenje pojedinih funkcionalnih dobnih skupina, poput ženskog fertilnog stanovništva, stanovništva u radno sposobnoj dobi, ukupne radne snage itd.,

SI. 2. Iseljeni iz RH prema petogodišnjim dobnim skupinama, 2018. godina

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2018. godini

⁵ Spomenuti migracijski saldo osim što je posljedica intenziviranja iseljeničkih tokova nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju, 1. srpnja 2013. godine, rezultat je i učestalog nepridržavanja Zakona o prebivalištu (Narodne novine, 144/2012) s kraja 2012. godine koji osobama koje iseljavaju iz Hrvatske radi trajnog nastanjenja u drugoj državi nalaže dužnost odjavljivanja prebivališta, odnosno u policijskoj upravi na čijem području imaju prebivalište prijavljivanje svog privremenog odlaska duljeg od godinu dana.

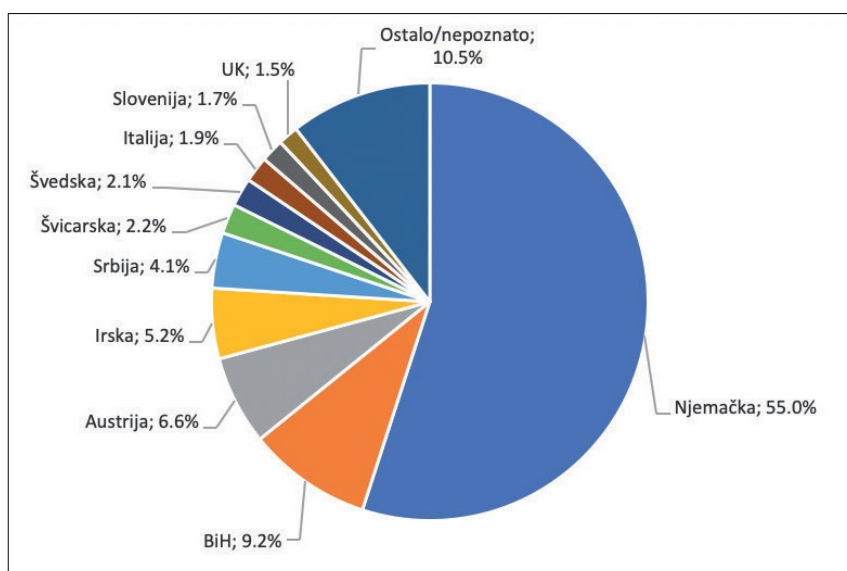
posebno kada je riječ o dugotrajnom iseljavanju stanovništva mlađe životne dobi. Dobno-spolna struktura iseljenika iz Hrvatske pokazuje kako u ukupnom iseljenom stanovništvu blago, sa 55,1 %, prevladavaju muškarci (DZS, Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2018.), a najbrojnije je ono stanovništvo (njih 54,5 %) koje u inozemstvo odlazi u najproduktivnijoj i reproduktivnoj dobi, od 20 do 44 godine (Sl. 2).

Podatci o udjelu iseljenika starih 0 – 19 godina pokazuju kako je posljednjih godina sve intenzivniji odlazak maloljetnika što izravno upućuje na činjenicu sve češćeg iseljavanja cijelih obitelji; dok je 2007. godine udio iseljenika od 0 – 19 godina bio 11,6 %, 2018. je godine udio iste skupine porastao na 19,9 % (DZS; Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2007., Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2018.).

Kada je riječ o obrazovnoj strukturi iseljenika, podatci o zanimanju i razini obrazovanja u zbirku podataka MUP-a o prebivalištu/boravištu unose se temeljem slobodnog izjašnjavanja građana bez prilaganja ikakvog dokaza o istinitosti navedenog, stoga nije moguće donijeti relevantan zaključak. Pretpostavka je kako odlaze radnici najnižih kvalifikacija koji rade pomoćne poslove te visokoobrazovani poput liječnika, inženjera i ICT stručnjaka koji, zbog ulaganja u njihovo obrazovanje te iseljavanjem izgubljene svake vrijednosti koju su svojim znanjem i vještinama društvu mogli dati, za državu predstavljaju veliki financijski gubitak.

STRUKTURA HRVATSKIH ISELJENIKA PREMA ZEMLJI ODREDIŠTA

Struktura iseljenika prema zemlji odredišta i državljanstvu pokazuje kako je među iseljenima najviše (92,2 %) hrvatskih državljana⁶, od ukupnog broja iseljenih najveći udio stanovništva (95,5 %) iselio je u neku od europskih zemalja, a najviše njih (77,7 %) u jednu od članica Europske unije (DZS, Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2018.).⁷ Najviše je iseljenika (55 %), prema posljednjim podatcima za 2018. godinu, emigriralo u Njemačku, a zemlje koje brojem useljenika iz Hrvatske slijede redom su Bosna i Hercegovina (9,2 %), Austrija (6,6 %), Irska (5,2 %), Srbija (4,1 %), Švicarska (2,2 %), Švedska (2,1 %), Italija (1,9 %), Slovenija (1,7 %) i UK (1,5 %).

Sl. 3. Iseljeni u inozemstvo 2018. godine prema zemlji primitka

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Migracije stanovništva Republike Hrvatske u 2018. godini

⁶ Kada je riječ o imigraciji u RH, od ukupnog broja useljenih 66,9 % je stranaca, a 33,1 % hrvatskih državljana (DZS; Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2018).

⁷ Od ukupnog broja iseljenih (39 515) 2018. je godine najviše stanovništva, njih čak 37 755, kao mjesto odredišta izabralo neku od europskih zemalja. Azija je iste godine primila 319 stanovnika Hrvatske. Afriku je kao mjesto odredišta izabralo njih 39, Sjevernu i Srednju Ameriku 746 osoba, Južnu Ameriku njih 58, a Oceaniju 255 osoba (DZS; Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2018).

(2,1 %) i Italija (1,9 %) (Sl. 3). Slični su udjeli iseljenih prema zemlji odredišta vidljivi i nekoliko godina unazad.

Kada je riječ o iseljavanju u Srbiju i Bosnu i Hercegovinu, državljani susjednih zemalja najčešće su slijedili tokove prijašnjih ekonomski motiviranih migracija te povratnih politički i etnički motiviranih migracija regionalnog karaktera. Prije samog ulaska Hrvatske u Europsku uniju najveći emigracijski tok činili su hrvatski državljani, zasigurno najviše hrvatski Srbi, koji su nastavili napuštati Hrvatsku, dok se danas taj dugogodišnji trend polako mijenja (Župarić-Iljić, 2016). Udio spomenutih u ukupnom broju iseljenih nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju znatno opada, a isto potvrđuju i sljedeći podatci. Godine 2012. od ukupnog broja (12 877) iseljenih osoba najviše je osoba iz Republike Hrvatske iselilo u Srbiju (31,0 %) i Bosnu i Hercegovinu (25,0 %), dok je udio obje zemlje u ukupnom broju (39 515) iseljenih 2018. godine bio 13,3 % (DZS; Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2012., Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2018.).

Prethodno naglašena metodološka ograničenja ukazuju kako stvarne razmjere egzodusa zbog nepri-državanja obveze odjavljivanja prebivališta prije iseljenja ne možemo znati, stoga ćemo se u ovom radu posebno osvrnuti na inozemne statistike i to onih zemalja u koje hrvatsko stanovništvo najviše iseljava; izuzimajući iz analize službene statistike zemalja povratnih emigracijskih tokova (Srbija i BiH).

Zemlje bismo primateljice najvećeg broja iseljenika iz Hrvatske pritom mogli podijeliti na tradicionalne, koje su iseljenike iz Hrvatske privlačile još u drugoj polovici 20. stoljeća, te one koje su odredištem hrvatskih iseljenika postale nešto novijeg datuma.

TRADICIONALNE ZEMLJE PRIMATELJICE ISELJENIKA IZ RH

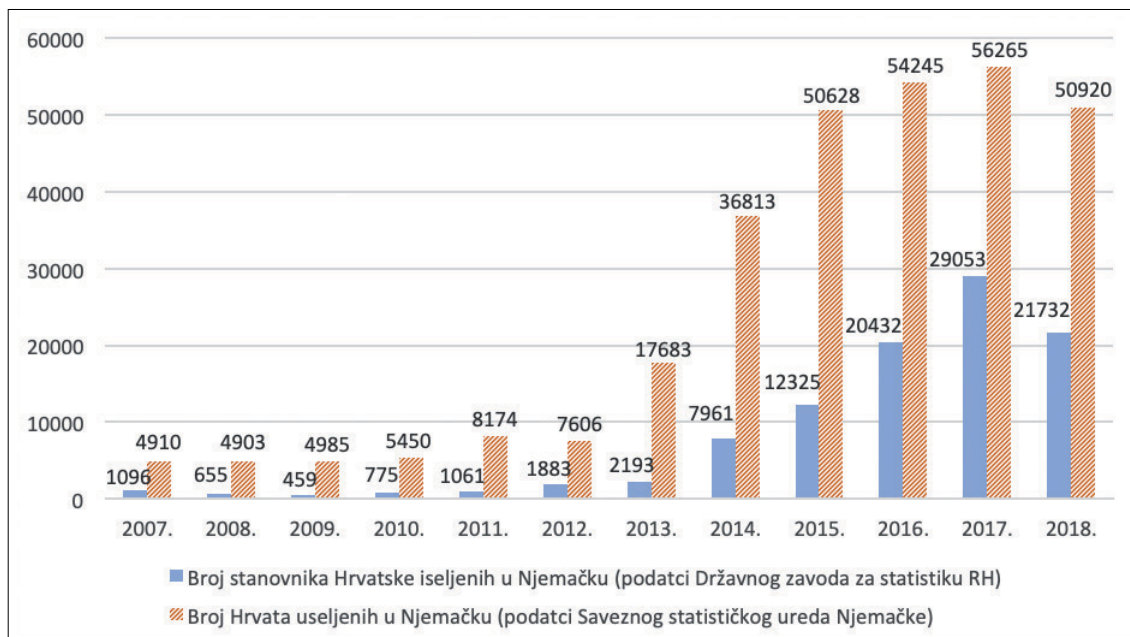
Tradicionalne zemlje primateljice, poput Njemačke, Austrije, Švicarske ili Italije, zbog geografske blizine, relativno dobre prometne povezanosti te povijesno-političkih i ekonomskih odnosa poželjna su odredišta hrvatskih iseljenika bila još šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća kada je s ciljem »privremenog rada« u inozemstvu Hrvatsku napustio veći broj radnih migranata. Iako je u početku riječ bila o privremenom karakteru njihove emigracije, s vremenom je odlazak većine migranata poprimio trajno obilježje, a tek se, prema pojedinim procjenama, trećina iseljenika vratila u domovinu (Čizmić i Živić, 2005). Tradicionalna odredišta koja su iseljenike iz Hrvatske privlačila još u spomenutom razdoblju i danas su najvažnije zemlje primitka hrvatskih emigranata što potvrđuje i podatak o 65,7 % ukupno iseljenih iz Hrvatske u 2018. godini upravo u te zemlje. Poseban značaj prema udjelu useljenih ima Njemačka, a potom Austrija (Sl. 3).⁸

Njemačka

Nekoliko godina unazad najprivlačnija destinacija ne samo za Hrvate, već i mnoge druge migrante, jest Njemačka. Spomenuto potvrđuju i podatci o najvećem broju imigranata godinama unazad, barem kada je riječ o europskim zemljama. Njemačka je tako u 2017. godini postala brojnija za 917 tisuća useljenika, dok su iza nje brojem istih slijedile UK, Španjolska, Francuska i Italija (Eurostat, Migration and migrant population statistics). Prema podacima Eurostata, 1. je siječnja 2018. godine u Njemačkoj živjelo oko 10 milijuna stranaca od kojih su najbrojniji Turci (1,33 milijuna), Poljaci (oko 758 tisuća), Sirijci (oko 655 tisuća), Rumunji i Talijani (Eurostat, Main countries of citizenship and birth of the foreign/foreign-born population).

Udjelom u ukupnom broju iseljenih najprivlačnije odredište hrvatskih emigranata Njemačka je još od 2014. godine (DZS, Migracija stanovništva Republike Hrvatske 2014. - 2018.), a posljednji podatci pokazuju kako je 2018. godine čak 55 % od ukupnog broja iseljenih svoje boravište u Hrvatskoj zamijenilo onim u Njemačkoj (DZS, Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2018.). Tijekom cijelog

⁸ Spomenuto potvrđuje već dobro znanu teoriju socijalnih migrantskih mreža i važnost tradicionalnih obiteljskih, rodbinskih, socijalnih i dr. veza koje migrantima omogućuju lakše integriranje u lokalne ekonomske i društvene tokove. Migrantske su mreže prema ovoj teoriji setovi interpersonalnih veza koje u područjima podrijetla i primitka povezuju prijašnje, sadašnje migrante i nemigrante, bilo putem krvnih srodstava, prijateljskih veza ili zajedničkog lokalnog porijekla. Smanjenjem troškova i rizika migriranja iste utječu na povećanje očekivanog neto dobitka, a time i na veću mogućnost migriranja (Massey i dr., 1993).

Sl. 4. Broj iseljenih iz Hrvatske i useljenih u Njemačku u razdoblju 2007. – 2018. godine prema podacima DZS-a i Saveznog statističkog ureda Njemačke

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Migracija stanovništva Republike Hrvatske 2007. – 2018. godine; Statistisches Bundesamt (Destatis); Ausländische Bevölkerung 2008 - 2019; stanje 31. prosinca 2007. – 2018.

recentnog iseljeničkog vala (2009. - 2018.) u Njemačku je iselilo čak 97 874 osoba dok je posebno nagli porast iseljenih vidljiv u razdoblju 2013. - 2014. godine kao posljedica ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Sljedeći izraženiji porast iseljenih u Njemačku vidljiv je nakon 1. srpnja 2015. godine i ukidanja dvogodišnjeg ograničenog pristupa njemačkom tržištu rada za hrvatske državljane, a najveći apsolutni broj iseljenih u Njemačku (29 053) zabilježen je 2017. godine. Prema posljednjim podacima Državnog zavoda za statistiku 2018. su godine Hrvatsku u pravcu Njemačke napustile 21 732 osobe (Sl. 4). pri čemu najviše (21 605) hrvatskih državljana (DZS, Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2018.).

Iako su podatci Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske dovoljno zabrinjavajući, podatci Njemačkog saveznog zavoda za statistiku još su alarmantniji i u istom razdoblju recentnog iseljeničkog vala (2009. – 2018.) bilježe čak 292 769 useljenih Hrvata (Sl. 4). Vidljiva razlika u broju iseljenika/ useljenika rezultat je prije svega nepridržavanja obveze o odjavljivanju prebivališta prije iseljenja (Zakon o prebivalištu, Narodne novine 144/12, 158/13) kao i nepostojanja registra stanovništva u Republici Hrvatskoj koji bi kao takav predstavljao najtočniji izvor podataka o migraciji. Osim toga, na umu valja imati i činjenicu kako se podatci njemačkog zavoda za statistiku ne odnose samo na doseljenike iz Hrvatske već i na stanovnike s hrvatskim državljanstvom čije je prethodno mjesto boravišta mogla biti ne samo Hrvatska već i bilo koja druga država⁹.

Sukladno recentnom iseljeničkom valu mijenja se i broj Hrvata u Njemačkoj čija je brojnost u razdoblju 2009. – 2018. godine porasla za više od 170 000 ljudi, a posebno intenzivan porast broja Hrvata u Njemačkoj (od 248 871 osoba) vidljiv je, sukladno intenzitetu iseljavanja, u razdoblju nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju (Tab. 2). Prema posljednjim dostupnim podacima, 2018. je godine Njemačka zabilježila porast od 53 865 Hrvata, od kojih je po prvi put useljeno njih 43 285, 7 630 njih je uselilo ponovno, a 2 945 je tamo rođeno (u istom je razdoblju izgubila 27 065 Hrvata, od čega je 1 675 njih

⁹ Pretpostavka je kako osim doseljenika iz Hrvatske velik udio ima i stanovništvo doseljeno iz Bosne i Hercegovine.

umrlo). Prema »stanju« na dan 31. prosinca 2018. godine u Njemačkoj je živjelo 395 665 Hrvata od kojih je njih 50 285 tamo rođeno, dok su ostali doseljenici (Statistisches Bundesamt, Ausländische Bevölkerung 2019).

Tab. 2. Broj Hrvata u Njemačkoj u razdoblju od 2007. do 2018. godine

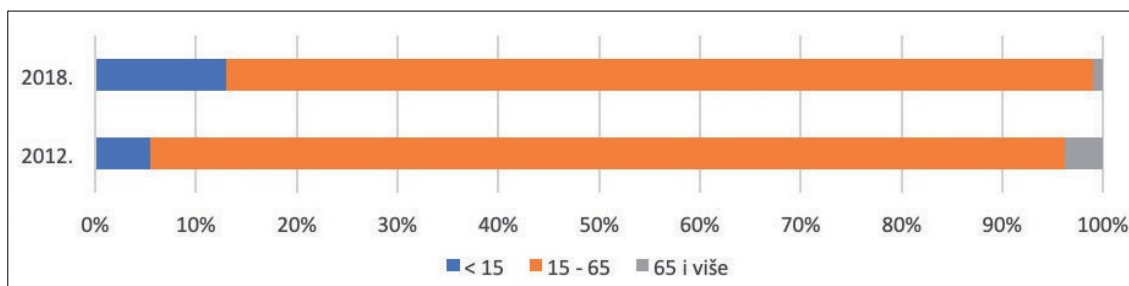
Godina	Broj hrvatskih državljana	Bazni indeks (2007. = 100)	Lančani indeks	Spol	
				Muškarci	Žene
2007.	225 309	100	-	110 391	114 918
2008.	223 056	99,0	99,0	108 789	114 267
2009.	221 222	98,2	99,2	107 447	113 775
2010.	220 199	97,7	99,5	106 974	113 225
2011.	223 014	98,9	101,3	108 532	114 482
2012.	224 971	99,9	100,9	109 739	115 232
2013.	240 543	106,8	106,9	119 164	121 379
2014.	263 347	116,9	109,5	134 339	129 008
2015.	297 895	132,2	113,1	155 543	142 352
2016.	332 605	147,6	111,7	175 680	156 925
2017.	367 900	163,3	110,6	196 365	171 535
2018.	395 665	175,6	107,5	212 020	183 645

Izvor: Statistisches Bundesamt (Destatis); Ausländische Bevölkerung 2013, Ausländische Bevölkerung 2019; stanje 31. prosinca 2007. – 2018.

Prema dužini boravka u Njemačkoj, najbrojnija je skupina Hrvata koji u Njemačkoj žive 1 - 4 godine (113 760), a nakon njih skupina nastanjenih u Njemačkoj 40 i više (88 725), odnosno 25 - 30 (42 350) i 4 - 6 (37 535) godina (Statistisches Bundesamt, Ausländische Bevölkerung 2019). Spomenuti podatci jasno ukazuju na potonji i najintenzivnije valove iseljavanja iz Hrvatske.

Kada je pak riječ o dobno-spolnoj strukturi, prema podacima njemačke službene statistike 2018. su godine među Hrvatima useljenima u Njemačku najbrojniji bili oni u dobi od 20 - 40 godina, 62,7 % useljenih su muškarci, a u usporedbi s nekoliko godina ranije, omjer između useljenih muškaraca i žena je manji (Statistisches Bundesamt, Ausländische Bevölkerung 2019). Nastavno na već spomenuto i u posljednjih nekoliko godina sve intenzivnije iseljavanje maloljetnika (Sl. 5), njemački statistički podatci dodatno potvrđuju novo obilježje recentnog emigracijskog vala - iseljavanje cijelih obitelji.

Brojna su istraživanja godinama unazad potvrđivala kako je najvažniji potisni čimbenik zbog kojeg brojno hrvatsko stanovništvo donosi odluku o privremenom, a nerijetko i trajnom odlasku iz zemlje upravo ekonomski (Božić i Burić, 2005; Nejašmić, 2014; Peračković i Rihtar, 2017), međutim, najno-

Sl. 5. Hrvati doseljeni u Njemačku 2012. i 2018. godine prema velikim dobnim skupinama

Izvor: Statistisches Bundesamt (Destatis); Ausländische Bevölkerung 2013, Ausländische Bevölkerung 2019; stanje 31. prosinca 2012. i 2018.

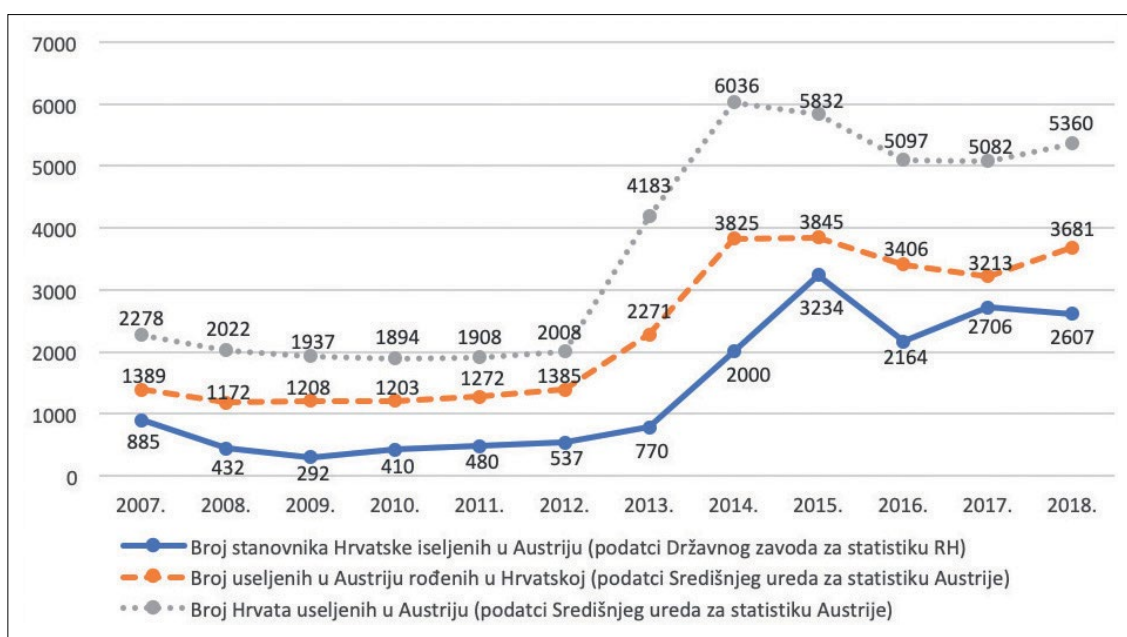
vije istraživanje (Jurić, 2018) o iseljavanju Hrvata (nakon ulaska Hrvatske u EU) upravo u Njemačku navodi kako glavni uzroci odlaska, prema percepciji samih iseljenika, više nisu ekonomske prirode. Spomenuto istraživanje jasno pokazuje vezu između političke etike, slabih institucija i iseljavanja te kao glavne uzroke iseljavanja navodi nemoral političkih elita, pravnu nesigurnost, nepotizam i korupciju. Osim pravosuđa, velik su poticaj iseljavanju i mediji koji zajedno s političkim elitama ukazuju kako u Hrvatskoj nije ostalo više ništa vrijedno (Jurić, 2018).

Austrija

Zemlja koja prema udjelu useljenih iz Hrvatske slijedi odmah nakon Njemačke (izuzev Bosne i Hercegovine koja ovom analizom nije obuhvaćena) jest Austrija. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku u razdoblju od 2009. – 2018. u Austriju je iseljeno 15 200 osoba, od čega čak njih 13 481 u posljednjih 6 godina, odnosno nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju (Sl. 6). Dostupni podatci austrijskog zavoda za statistiku (Statistik Austria, Bevölkerung, Wanderungen mit dem Ausland) nešto su drugačiji i u istom razdoblju (2009. – 2018.) bilježe 39 337 useljenih Hrvata, donosno 25 309 useljenih rođenih u Hrvatskoj (Sl. 6). Obzirom kako Austrija bilježi useljenike i prema nacionalnosti (Hrvati) i prema zemlji rođenja (Hrvatska) primjer Austrije najbolje uprizoruje problem tzv. *dvojne hrvatske emigracije* (Akrap, Strmota i Ivanda; 2017).

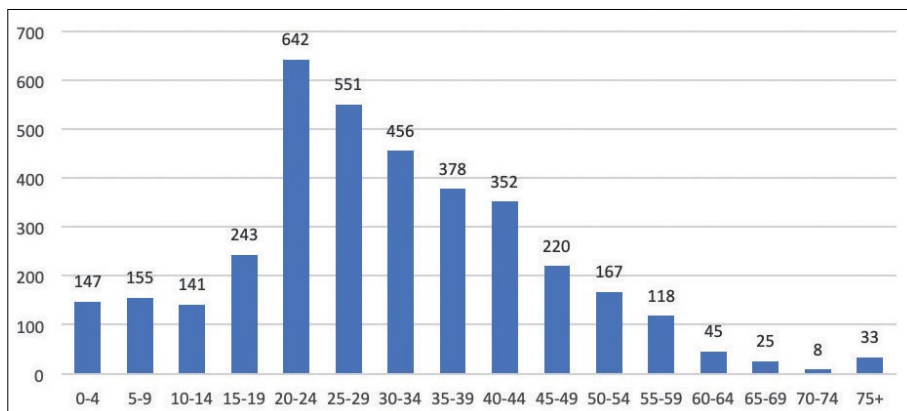
Službeni podatci Središnjeg ureda za statistiku Austrije također potvrđuju znatan porast broja useljenih Hrvata nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju, međutim, jasno bilježe i pad broja useljenih 2015., 2016. i 2017. godine te ponovni porast broja iseljenika 2018. godine. Podatci Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske potonji porast ne potvrđuju (Sl. 6).

Posljednji podatci austrijskog ureda za statistiku o dobnoj strukturi useljenih državljana Republike Hrvatske u Austriju 2018. godine pokazuju kako je, kao i do sada, riječ o odlasku mladih ljudi u najaktivnijoj radnoj i reproduktivnoj dobi; čak 55,1 % iseljenika staro je od 20 – 39 godina (Sl. 7). Osim toga, i podatci za Austriju o iseljenim osobama do 15 godina starosti još jednom potvrđuju porast broja (i udjela) iseljenih cijelih obitelji; dok je 2012. godine od ukupnog broja useljenih u Austriju 7,2 % osoba

Sl. 6. Broj iseljenih iz Hrvatske i useljenih u Austriju u razdoblju 2007. – 2017. godine prema podacima DZS-a i Središnjeg ureda za statistiku Austrije

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Migracija stanovništva Republike Hrvatske 2007. – 2018. godine; Statistik Austria, Bevölkerung, Wanderungen mit dem Ausland

SI. 7. Dobna struktura useljenih iz Hrvatske u Austriju 2018. godine

Izvor: Statistik Austria; STATcube

bilo mlađe od 15 godina, udio istih prema posljednjim dostupnim podacima za 2018. godinu bio je 12 % (Statistik Austria, STATcube).

Naposljetku, važno je napomenuti kako bi broj iseljenih u Austriju bio i znatno veći da Austrija pristupom Hrvatske Europskoj uniji nije uvela restrikcije za protok hrvatskih radnika.¹⁰ Hrvatski će radnici slobodan pristup austrijskom tržištu rada dobiti tek 1. srpnja 2020. godine stoga bi nam novi podatci ponovno mogli pokazati porast iseljenih u ovu zemlju. Osim trajnog iseljavanja ili iseljavanja na duže razdoblje, Austrija će zbog geografske blizine i dobre prometne povezanosti postati privlačno odredište i za brojne dnevne/tjedne migrante, posebice onih iz Međimurske, Varaždinske i Krapinsko-zagorske županije. Otvaranje austrijskog tržišta rada spomenute bi županije tako moglo suočiti s velikim nedostatkom radne snage, naročito u pojedinim sektorima.

Nove zemlje primateljice iseljenika iz RH

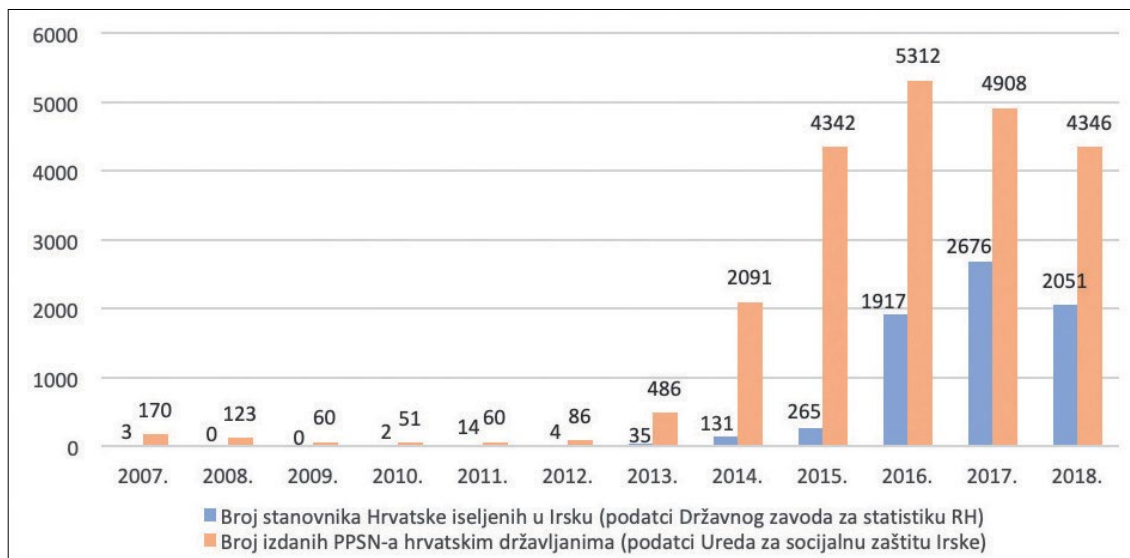
Nove su zemlje primateljice privlačna odredišta iseljenika iz Hrvatske tek posljednjih nekoliko godina. Osim Irske, sve veći porast broja useljenika iz Hrvatske, a samim time i značajniju prisutnost u medijima i znanstvenim istraživanjima bilježe skandinavske zemlje, od kojih brojem useljenih prednjači Švedska.

Irska

Iako se uz suvremene migracije iz Hrvatske najčešće spominje Njemačka, posljednjih je nekoliko godina kao jedno od najpoželjnijih odredišta za rad i život hrvatskih državljana postala Irska. Najbolje o tome govori činjenica kako je u razdoblju od početka 2007. pa do ulaska Hrvatske u Europsku uniju, strancima hrvatske nacionalnosti koji su doselili u Irsku izdano je 596 PPS brojeva.¹¹ Od ulaska, pak, Hrvatske u Europsku uniju 1. srpnja 2013. godine pa do kraja 2018. godine broj je izdanih PPSN-a porastao na oko 21 439. Iseljavanje je u Irsku tako u vrlo kratkom vremenskom razdoblju poraslo 35 puta, a znatno je povećanje (od čak 5 puta) vidljivo već od samog mjeseca pristupa Hrvatske Europskoj uniji, u odnosu na mjesec ranije (DEASP, Allocation of PPSNs 2007. – 2018.).

¹⁰ Zemlje Europske unije imaju pravo ograničiti pristup državljanima novih članica Europske unije najviše na sedam godina, po modelu 2+3+2 godine. Zadnje dvije godine ograničenje je moguće jedino u slučaju ukoliko se utvrdi kako bi potpuno otvaranje granica negativno utjecalo na domaće tržište rada. Kao jedan od razloga za otvaranje austrijskog tržišta za Hrvate tek 1. srpnja 2020. godine austrijska je vlada navela podatke o velikom broju nezaposlenih hrvatskih državljana koji tamo već žive. Osim toga, naveli su i činjenicu kako prijevremeno otvaranje tržišta rada za državljane Hrvatske ne bi rezultiralo povećanjem broja stručnjaka i visokokvalificiranih nego povećanjem broja nezaposlenih. Tržište je rada za radnike iz Hrvatske trenutno samo djelomično zatvoreno, a poslodavcima iz Austrije moguće je zaposlenje hrvatskih radnika u preko 60 zanimanja koja su u Austriji deficitarna.

¹¹ Broj imigranata u Irsku procjenjuje se prema broju izdanih PPSN-a (Personal Public Service Numbers), identifikacijskog broja sličnog našem OIB-u, koji se koristi za brojne potrebe, od zapošljavanja do ostvarivanja socijalnih beneficija. Izdaje ga irsko Ministarstvo socijalne zaštite.

Sl. 9. Broj iseljenih iz Hrvatske i useljenih u Irsku u razdoblju 2007. – 2018. godine prema podacima DZS-a i Ureda za socijalnu zaštitu Irske

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Doseljeno i odseljeno stanovništvo u/iz Republike Hrvatske prema zemlji podrijetla/odredišta 2001. - 2018., privatna korespondencija; Department of Employment Affairs and Social Protection (DEASP), Allocation of PPSNs 2007 - 2018

Broj iseljenih u Irsku možda i najbolje do sada uprizzoruje u kojoj su mjeri podatci o vanjskoj migraciji Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske manjkavi i nepouzdana. Primjera radi, 2014. je godine prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske u Irsku iseljena 131 osoba, dok Ured za socijalnu zaštitu Irske iste godine bilježi 2091 izdani PPS broj. Cijelo razdoblje nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju prema podacima je hrvatske statistike obilježilo iseljavanje oko 7 000 osoba, dok je u istom razdoblju (zaključno s 2018. godinom) u Irskoj strancima hrvatske nacionalnosti izdano više od 20 000 PPS broja (Sl. 9). Osim toga, obzirom kako PPS brojem nisu obuhvaćeni članovi obitelji koji žive u Irskoj, a ne sudjeluju na tržištu rada, broj je iseljenih, a ujedno i razlika među podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske o broju iseljenih u Irsku i izdanih PPS brojeva Ministarstva socijalne zaštite Irske, moguće i osjetno veća.

Najviše je PPS brojeva Hrvatima izdano 2016. godine (5 312), a nakon toga broj je istih u padu (Sl. 9). Smanjenje intenziteta useljavanja u Irsku potvrđuju i posljednji podatci Ureda za socijalnu zaštitu Irske koji u prvih osam mjeseci 2019. godine bilježe 2 172 izdana PPS broja strancima hrvatske nacionalnosti. Usporedbe radi, u istom je razdoblju godine ranije, 2018., izdano 2 815 PPSN-a (DEASP, Allocation of PPSNs 2016 - 2018).¹²

Godine 2018. Hrvatska se prema broju odobrenih zahtjeva za PPSN (4 346) nalazila na devetom mjestu, nakon Francuske (4 879), Italije (6 070), Poljske (6 524), Španjolske (6 685), Indije (7 323), Brazila (12 304), Rumunjske (13 922) i Ujedinjenog Kraljevstva (14 530) (DEASP, Allocation of PPSNs in 2018).

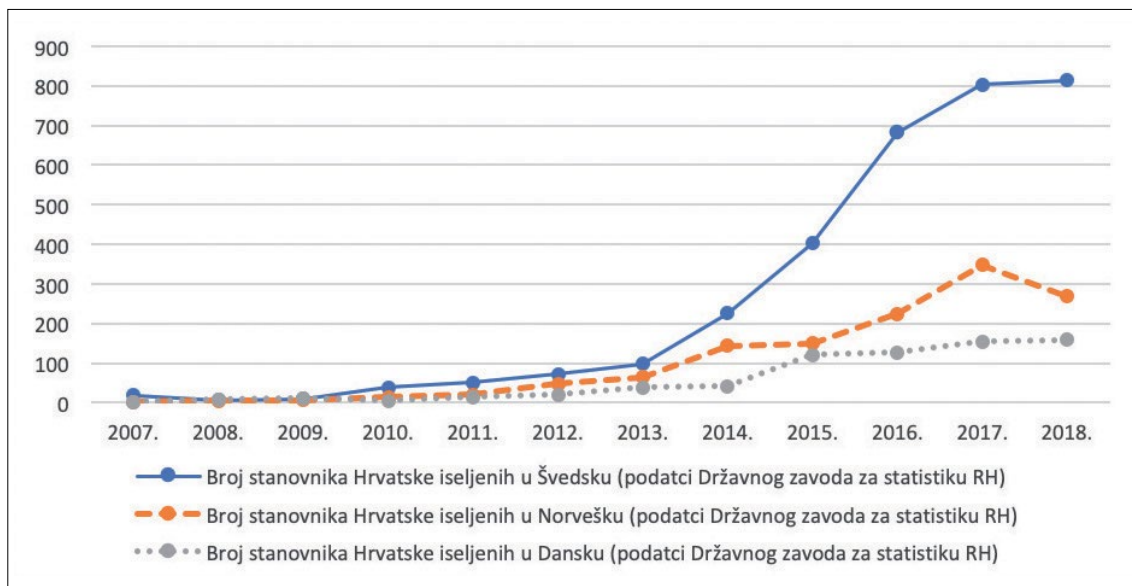
Švedska

Skandinavske su zemlje, poput Irske, nova privlačna odredišta za Hrvate što potvrđuju i podatci o broju iseljenih u te zemlje, posebice nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Prema podacima Držav-

¹² Važno je napomenuti kako je broj izdanih PPSN-a kao i ranije spomenuti odmaci među podacima hrvatske i irske statistike još veći jer navedeni broj ne evidentira useljene koji nisu tražili posao. Najčešće su to članovi obitelji koji ondje borave, a istih je, obzirom na prethodne podatke i udjele vezane uz Njemačku i Austriju kao i već spomenuto novo obilježje recentnog iseljeničkog vala, vrlo vjerojatno zamjetan udio/broj.

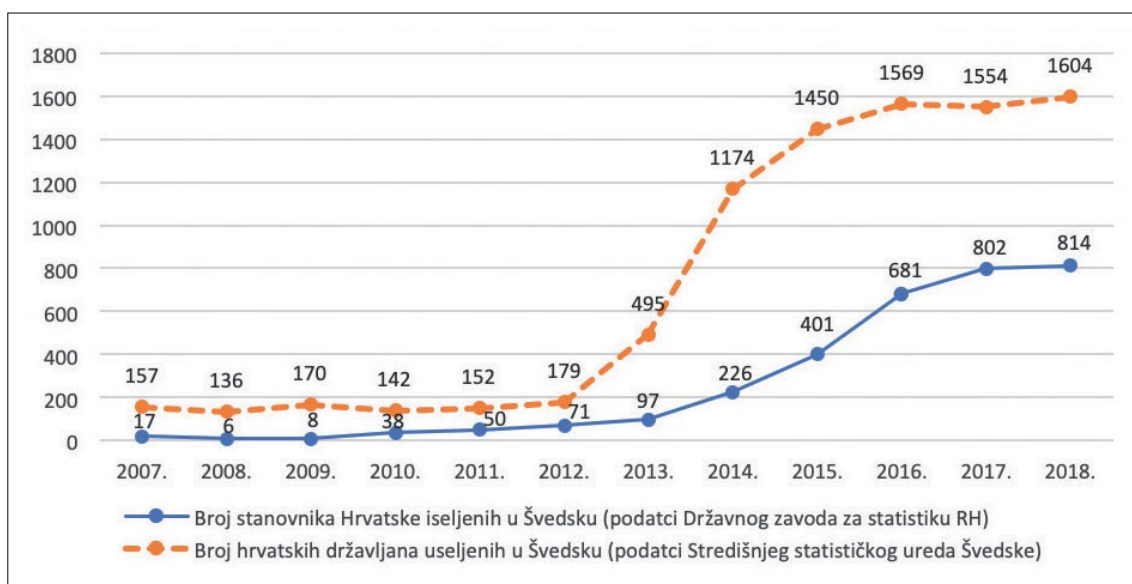
nog zavoda za statistiku Republike Hrvatske brojem useljenika među svim skandinavskim zemljama daleko predvodi Švedska (Sl. 10).

Obzirom kako Norveška i Danska na godišnjoj razini ne bilježe podatke o broju useljenih prema zemlji podrijetla, osvrnut ćemo se na podatke Središnjeg statističkog ureda Švedske koji u usporedbi s onima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske bilježi nešto veći obujam iseljavanja/useljavanja u istom smjeru (Sl. 11). Iako je razlika među podatcima dviju statistika izrazito evidentna, iste

Sl. 10. Broj iseljenih iz Hrvatske i useljenih u Švedsku, Norvešku i Dansku u razdoblju 2007. – 2018. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Migracija stanovništva Republike Hrvatske 2007. – 2018. godine

Sl. 11. Broj iseljenih iz Hrvatske i useljenih u Švedsku u razdoblju 2007. – 2018. godine prema podatcima DZS-a i Središnjeg statističkog ureda Švedske

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Migracija stanovništva Republike Hrvatske 2007. – 2018. godine, Statistics Sweden, Immigrations and emigrations by country of citizenship and sex 2007 - 2018

pokazuju i određene sličnosti – prema podacima oba zavoda za statistiku jasno je vidljiv nagli porast broja iseljenika/useljenika nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju. Broj je useljenih 2013. godine tako bio gotovo trostruko veći u odnosu na samo godinu ranije (Sl. 11). Broj useljenih državljana Republike Hrvatske od tog je razdoblja u stalnom porastu s izuzetkom 2017. godine kada je zabilježen gotovo neprimjetan pad od 15 useljenika manje u odnosu na 2016. godinu (Statistics Sweden, Immigrations and emigrations by country of citizenship and sex). Ipak, najnoviji podatci statističkog zavoda Švedske za 2018. godinu te 1604 useljenih hrvatskih državljana ponovno potvrđuju kako atraktivnost Švedske među našim iseljenicima ne jenjava ni nekoliko godina nakon pristupanja Hrvatske Europskoj uniji.

Kada je riječ o iseljavanju u Švedsku, ista u usporedbi s ostalim zemljama obuhvaćenima ovom analizom evidentira znatno manji broj useljenika hrvatskog državljanstva, međutim, specifičnost ove zemlje leži u činjenici kako, za razliku od Njemačke i Irske, u smjeru Švedske iseljavanje i dalje raste, a Švedska hrvatskim iseljenicima polako postaje sve privlačnija odredište za trajni odlazak iz zemlje.

ISKUSTVO IRSKE KAO PRIMJER HRVATSKOJ ZA MODEL GOSPODARSKE/DEMOGRAFSKE OBNOVE

Iako je danas jedna od poželjnih destinacija, ne samo hrvatskih iseljenika, već i drugih migranata, irsku je povijest obilježila visoka stopa iseljavanja (Smyth, 2011) i gospodarsko siromašenje. Mračno razdoblje irske povijesti obilježeno ratovima i čestim pobunama domicilnog stanovništva počelo je krajem 15. stoljeća podvrgavanjem irskog parlamenta pod autoritet engleskog. Sustavnim naseljavanjem engleskih i škotskih doseljenika od sredine 16. stoljeća mijenjala se demografska struktura i stvarale zajednice isključivo britansko-protestantskog identiteta koje su u znatnoj mjeri temelj suvremene podjele Irske. Nakon uvođenja Kaznenih zakona¹³, gušenjem pobune iz 1798. godine britanski i irski parlament donijeli su zakone koji su početkom 1801. godine doveli do sjedinjenja dvaju kraljevstava i podvrgavanja Irske britanskoj dominaciji. Irska je tada u vrlo kratkom razdoblju zabilježila velik porast s 4-5 milijuna, početkom 19. stoljeća, na više od 8 milijuna stanovnika 1841. godine (Legrand, 2005). Ubrzo nakon naglog porasta broja stanovnika, neusmjeravanje značajnijih investicija britanskih industrijalaca prema Irskoj, osiromašenje stanovništva, bolesti te razdoblje velike gladi, koja je prvenstveno pogodila najsiromašnije slojeve društva, znatno su smanjile broj istih. Irska je tako u razdoblju od 1841. do 1901. izgubila gotovo polovicu stanovništva, a trend emigracije nastavio se i razdoblju nakon toga (Rančić, Rebac i Pilipović, 2010).

Duga borba za političku neovisnost od britanske krune rezultirala je 1921. godine uspostavom Slobodne irske države koja je obuhvaćala 26 od ukupno 32 pokrajine na otoku, dok je preostalih 6 pokrajina ostalo u sastavu Ujedinjenog kraljevstva kao tzv. Sjeverna Irska. Znanje engleskog jezika, kao korisno nasljeđe nakon prestanka političke dominacije Velike Britanije, te ideološka podloga ekonomskog liberalizma, također prenijeta iz Engleske i Škotske, činile su značajne preduvjete za kasnije otvaranje Irske prema svijetu i uključivanje u gospodarske i političke globalizacijske procese. Krajnji prekid i posljednjih formalnih državno-pravnih veza s Velikom Britanijom zbio se 1949. godine kada je 26 južnih pokrajina proglasilo Republiku Irsku. Irska je od samog osnutka 1949. godine članica Vijeća Europe, a 1973. je godine s Velikom Britanijom i Danskom pristupila tadašnjoj Europskoj ekonomskoj zajednici (Rančić, Rebac i Pilipović, 2010).

Novoosnovani južni dio otoka bio je vrlo siromašno agrarno područje gotovo s nepostojećom industrijom. Nakon razdoblja obilježenog ekonomskom politikom koja se temeljila na razvoju djelatnosti koje su se tada smatrale irskim komparativnim prednostima u odnosu na Veliku Britaniju, vođenja restriktivne fiskalne politike, afirmacije poljoprivrede kao pokretača gospodarskog razvoja, zanemarivanja industrije i pritiska na otvaranje novih radnih mjesta zbog smanjenja emigracije kao rezultata

¹³ Kazneni zakoni (Penal Laws) onemogućavali su pripadnicima drugih vjera sudjelovanje u političkom životu, javnoj vlasti i vojsci, ograničavali njihova ljudska i građanska prava te svu vlast predali u ruke protestantske vladajuće elite (Rančić, Rebac i Pilipović, 2010).

strogih imigracijskih zakona u SAD-u te opće recesije s početkom 1929. godine dolazi do promjene politike. Irska se tada okrenula industrijskoj politici temeljenoj na uveznoj supstituciji (Import Substitution Industrialization), pod zaštitom carinskih barijera, a u agrarnom sektoru provođena je diverzifikacija koja se sve manje oslanjala na dotadašnje britansko tržište uz istodobno ograničavanje uvoza poljoprivrednih proizvoda. Pozitivni pomaci u zaposlenosti i ponudi u sektoru proizvodnih djelatnosti ukazivali su na uspjeh spomenute politike, međutim, početkom pedesetih godina prošlog stoljeća Irska se počela suočavati s problemima u platnoj bilanci, osjetnim usporavanjem proizvodnje i padom zaposlenosti. Posljedično, potonje su razdoblje obilježila stagnacija privrednih aktivnosti i emigracija velikog dijela radno sposobnog stanovništva, a do 1961. godine broj stanovnika Irske smanjio na 2,8 milijuna. Štetnost protekcionizma i industrijske politike temeljene na uveznoj supstituciji postala je jasno vidljiva te je kasnih pedesetih godina prošlog stoljeća stvoren konsenzus kako jedino međunarodno konkurentni izvozni sektor može pokrenuti ekonomsku ekspanziju Irske. Uskoro je donesen Program ekonomskog razvoja koji se oslanjao na pribavljanje stranog kapitala uz porezne olakšice te smanjivanje carinske zaštite domaćeg gospodarstva. Od tada pa do danas, jedno je od temeljnih obilježja strategije razvoja gospodarstva Irske ekonomska liberalizacija, posebno vidljiva u obliku poreznih olakšica u izvoznom sektoru, privlačenju stranih investicija, smanjivanju fiskalne presije te unapređivanju konkurentnosti postojeće industrije kroz subvencioniranje racionalizacije i restrukturiranja (Rančić, Rebac i Pilipović, 2010).

Spomenute su promjene ubrzo ostvarile prve pozitivne rezultate i temelje za daljnju preobrazbu irskog gospodarstva u globalno konkurentu privredu. Iako se irsko gospodarstvo povremeno (tijekom sedamdesetih i osamdesetih godina) i dalje suočavalo s razdobljima visoke inflacije i fiskalnih kriza, dugotrajniji periodi neprekinutog gospodarskog rasta irskog gospodarstva povoljno su se odrazili na porast zaposlenosti, a pristup Irske Europskoj uniji, 1973. godine, dodatno je pozitivno djelovao na smjer i dinamiku njenog razvoja. Irske su stope gospodarskog rasta tako devedesetih godina prošlog stoljeća nadvisile one tzv. Azijskih tigrova.

Prijelaz tisućljeća ponovno je obilježen stanovitim rastom stopa inflacije. Obuzdavanje inflacije pratio je pad kamatnih stopa koje su do izbijanja svjetske ekonomske krize 2008. godine ostale na stabilnoj razini. Koordiniranom su politikom Europske središnje banke, nacionalnih središnjih banaka država članica Eurozone i irske vlade tada najvećim dijelom zadržana te iz drugih zemalja članica privučena nova likvidna sredstva potrebna za normalno funkcioniranje financijskog sustava. Osim toga, zbog opće nesigurnosti, narušenog povjerenja u financijski sektor na svjetskoj razini, pada zaposlenosti, proizvodnje i izvoza u Irskoj, smanjila se potražnja za novim kreditima, a isto je olakšalo održavanje monetarne politike (Rančić, Rebac i Pilipović, 2010). Iz spomenute je krize Irska izašla 2013. godine, a razdoblje nakon obilježeno je pozitivnim gospodarskim kretanjima (Szczeplaniak, 2019). Dok je prema posljednjim podacima Svjetske banke za 2018. godinu o bruto nacionalnom dohotku Republika Irska na 11 mjestu liste *per capita* dohotka u svijetu (World Bank, GNI per capita 2018) još sredinom osamdesetih godina prošlog stoljeća bila je jedna od gospodarski najnerazvijenijih europskih zemalja s bruto domaćim proizvodom po glavi stanovnika manjim od 2/3 prosjeka EEZ (Rančić, Rebac i Pilipović, 2010).

Liberalizacija i otvaranje domaćeg tržišta, reforme i transparentna privatizacija poduzeća u javnom sektoru, zaštita tržišnog natjecanja, poštivanje visokih standarda korporativnog poslovanja i upravljanja, privlačenje stranih investicija, posebice kada je riječ o visokim tehnologijama, usmjeravanje proizvodnje i izvoza u najbrže rastuće gospodarske sektore, porezne olakšice, ustroj fleksibilnog radnog zakonodavstva i sustava socijalne sigurnosti, planiran obrazovni sustav koji odgovara na potrebe gospodarstva i smjernice razvojnih politika te socijalno partnerstvo između radnika, poslodavaca i vlade mjere su preobrazbe irskog gospodarstva (Rančić, Rebac i Pilipović, 2010; Szczeplaniak, 2019). Članstvo Irske u Europskoj uniji dodatno je utjecalo na realizaciju njene izvezno orijentirane razvojne strategije te omogućilo pristup sredstvima iz europskih razvojnih fondova. Tajna je »Keltskog tigra«, čini se u kombinaciji nezaobilaznih mjera domaće ekonomske politike i povoljnih egzogenih ekonomskih i političkih kretanja koja su se odvijala u pravo vrijeme (Rančić, Rebac i Pilipović, 2010).

Razdoblje gospodarskog rasta obilježila su i pozitivna demografska kretanja. Demografska ekspanzija tijekom sedamdesetih godina (tzv. baby boom) u devedesetim je godinama, kada je zabilježen pad nataliteta, tržištu rada osigurala velik broj mladog, dotad ovisnog stanovništva, što se posljedično povoljno odrazilo na gospodarstvo. Izrazita emigracija u drugoj polovici dvadesetog stoljeća zamijenjena je prirodnim prirastom i imigracijom, ne samo etničkih Iraca, već i stranaca (Smyth, 2011). Osim dugogodišnjeg prirodnog prirasta, od 2015. godine Irska evidentira i pozitivan vanjski migracijski saldo. Prema posljednjim podacima, 2019. je godine Irska zabilježila prirodni prirast od 30 400 stanovnika, 33 700 više useljenih nego iseljenih te 4,9 milijuna stanovnika. Broj je stanovnika Irske tako za manje od 60 godina porastao za više od 2 milijuna (2,8 milijuna 1961. godine), a Irska je postala jedna od najmlađih populacija u Europi (Central Statistics Office, Population and Migration Estimates; Eurostat, Median age over 43 years in the EU). Osim toga, dok je 1992. godine u Irskoj živjelo 3,5 milijuna ljudi, irska je vlada procijenila kako 70 milijuna ljudi diljem svijeta ima irsko podrijetlo (Legrand, 2005). Irska je stoga, osim planskih mjera vezanih uz potencijale u zemlji, razvila model poticanja djelatnosti koje je irsko iseljeničtvo razvilo izvan nje, percipirajući tako brojno irsko iseljeničtvo ključnim potencijalom vlastitog razvoja. Upravo zbog značajne irske emigracije s početkom u devetnaestom stoljeću danas postoje bliske gospodarske veze s državama (Velika Britanija, SAD, Kanada, Australija) sa znatnim udjelom irske populacije (Rančić, Rebac i Pilipović, 2010).

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I OSVRT NA POLAZNE HIPOTEZE

Prema posljednjim dostupnim podacima Državnog zavoda za statistiku, u 2018. je godini u Republici Hrvatsku iz inozemstva doselilo 26.029 osoba, dok je u inozemstvo odselilo njih 39.515. Takvim prostornim kretanjem stanovništva Hrvatska je u samo jednoj godini izgubila 13 486 ljudi. Saldo migracije stanovništva Republike Hrvatske s inozemstvom osim 2018. negativan je već deset godina unazad, dok je vrhunac iseljavanja vidljiv 2017. godine kada je Hrvatska migracijama izgubila 31 799 ljudi (15 553 useljenih i 47 352 iseljenih). Cijelo razdoblje recentnog iseljeničkog vala (2009. – 2018.) obilježeno je iseljavanjem više od 230 000 tisuća ljudi, a poseban je porast intenziteta iseljavanja vidljiv nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju, što potvrđuju i podatci o više od 180 000 iseljenih u razdoblju od 2013. do 2018. godine (DZS, Migracija stanovništva Republike Hrvatske 2013. – 2018.). Obujmom i intenzitetom, postojeći je migracijski val moguće usporediti s onim 1960-ih godina, međutim, recentni se val iseljavanja odvija u znatno nepovoljnijim okolnostima poput ukupne depopulacije, procesa starenja stanovništva, nižeg fertiliteta, manjka radne snage u pojedinim sektorima itd. Usporedno sa iseljavanjem u prošlom stoljeću danas je odnos iseljenih muškaraca i žena gotovo ujednačen (55% M, 45% Ž), a pri odlasku iz zemlje najbrojnije je ono stanovništvo (njih 54,5 %) koje u inozemstvo odlazi u najproduktivnijoj i reproduktivnoj dobi (H1), od 20 do 44 godine (DZS, Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2018.). Potvrđuju to i službene statistike zemalja useljavanja hrvatskog stanovništva. Osim toga, iseljavanje velikog broja i udjela maloljetnika upućuje na odlazak cijelih obitelji i potvrđuje kako je karakter recentnog iseljavanja u znatnoj mjeri trajan, a isti će u budućem razdoblju negativno utjecati na jednu od rijetkih pozitivnih posljedica iseljavanja, doznake iseljenika, koje djeluju na kupovnu moć i povećanje potrošnje u zemlji.

Tradicionalna odredišta koja su hrvatske iseljenike privlačila još šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća i danas su jedne od najvažnijih zemalja primitka hrvatskih emigranata. Potonje i ne čudi, obzirom kako obiteljske, rodbinske i prijateljske veze u inozemstvu imaju važnu ulogu pri donošenju odluka o odlasku iz zemlje te omogućuju lakšu integraciju tek useljenima. Osim Njemačke i Austrije, posljednjih nekoliko godina nova privlačna odredišta iseljenika iz Hrvatske postale su Irska i Švedske.

Uvodno spomenute metodološke prepreke istraživanje o emigraciji iz Hrvatske nužno su usmjerile na dostupne izvore podataka potonje spomenutih zemalja. Analiza istih potvrdila je kako publikacije Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske nisu istinski prikaz brojnosti hrvatske emigracije (H2), a obujam emigracije znatno je veći od prikazanog u domaćoj statistici. Međutim, kada je riječ o inozemnim statistikama dolazimo do novog problema – razlike u prikupljanju podataka o useljenicima. Među promatranim dostupnim publikacijama zemalja useljavanja tako možemo naići na evidencije

prema nacionalnosti, mjestu rođenja i državljanstvu. Spomenute su evidencije neusporedive jer pojedine podrazumijevaju i Hrvate iz drugih zemalja. Stoga, iako su podatci službenih statistika zemalja primateljica hrvatskog stanovništva jasniji prikaz egzodusa iz Hrvatske i dalje nam ne pružaju podatke o točnom broju iseljenika, što jednu od pretpostavki s početka tek djelomično potvrđuje (H2), a kvantifikaciju vanjske migracije Republike Hrvatske sve do uspostave registra stanovništva ostavlja tek na razini procjena.

Uvodno spomenuti podatak Ujedinjenih naroda o 270 milijuna međunarodnih migranata u 2019. godini također se može smatrati tek procjenom. Osim što su kriteriji za definiranje migranata od zemlje do zemlje različiti, ovisno o evidenciji prema državljanstvu, mjestu rođenja, prethodnom prebivalištu i sl., poseban problem u praćenju migracija stvara i proces naturalizacije kojim se useljenicima dodjeljuje državljanstvo i na taj ih se način ne bilježi kao migrante (u slučaju kada je kriterij »mjerenja« državljanstvo). Osim toga, djeca imigranata rođena u zemlji primitka njihovih roditelja (tzv. *druga generacija*) putem krvnog srodstva mogu ostati evidentirana kao dio imigracijske populacije iako sami nisu imigranti (King, 2013). Također, velik problem u statističkom praćenju migracija stvaraju ilegalne migracije koje se sudeći prema prilikama u pojedinim dijelovima svijeta i informacijama u medijima intenziviraju čak i brže od onih legalnih. Jasno je stoga kako se migracije, bez jasnog usklađivanja teorijskih i metodoloških elemenata na globalnoj razini, još dugo neće moći valjano pratiti.

Sudeći prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske i zemalja useljavanja emigracijski je val iz Hrvatske svoj vrhunac postigao 2017. godine. Posljednji podatci Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske za 2018. godinu pokazuju kako je spomenute godine iselilo oko 8000 osoba manje u odnosu na rekordnu 2017. godinu. Službene pak statistike u radu analiziranih zemalja primateljica pokazuju kako je intenzitet iseljavanja, kada je riječ o iseljavanju u Njemačku i Irsku, slabi, međutim interes hrvatskih emigranata za Austriju i Švedsku i dalje u porastu (H3). Kada je riječ o budućem razdoblju, pretpostavka je kako će iseljavanje u narednim godinama slabiti, no ne zbog slabljenja motiva za iseljavanjem, već zbog smanjenja potencijala ljudi koji mogu iseliti. Ubrzo nakon toga iseljavanje bi se moglo smanjiti na minimalnu razinu, no Hrvatska će do tada već ostati bez onih koji tvore osnovicu za kvalitetno funkcioniranje svih osnovnih sustava zemlje.

Sličnosti Irske i Hrvatske u pojedinim povijesnim, gospodarskim i demografskim odrednicama nameću nužnost analize irskog (ili pak nekog drugog hrvatskim prilikama svojstvenog) gospodarskog i demografskog razvoja te izvlačenje pouka iz istog. Jasno je kako ne postoji jedna, strogo definirana razvojna strategija koja bi se mogla primijeniti na više zemalja sa istim učinkom, međutim, prilagodbom pojedinih gospodarskih i demografskih mjera drugih zemalja mogućnostima Hrvatske, pravilnom suradnjom niza nacionalnih i institucija Europske unije, postavljanjem jasnih ciljeva te planskom razvojnom strategijom moguće je gospodarski i demografski revitalizirati Hrvatsku. Sudeći po svemu, problem iseljavanja iz Hrvatske izrazito je složen, stoga ga jedino sustavan pristup rješenju može usporiti/zaustaviti.

POPIS LITERATURE I IZVORA PODATAKA

1. Akrap, A., Strmota, M., Ivanda, K., 2017: Iseljavanje iz Hrvatske od početka 21. stoljeća: uzroci i posljedice, u: Hrvatska izvan domovine II (ur. M. Sopta i dr.), Centar za istraživanje hrvatskoga iseljeničtva - Centar za kulturu i informiranje Maksimir, Zagreb, 543-551.
2. Aleshkovski, I., Iontsev, V., 2006: Mathematical Models of Migration, u: Systems Analysis and Modeling of Integrated World Systems (ur. Livchits, V. N., Tokarev, V. V.), Encyclopedia of Life Support Systems, Ontario, 285-213.
3. Božić, S., Burić, I., 2005: Migracijski potencijal Hrvatske – mikroanalitički aspekti, Migracijske i etničke teme 21 (1-2), 9-33.
4. Brettell, C. B., Hollifield, J. F., 2008: Migration Theory: Talking Across Disciplines, u: Migration Theory: Talking Across Disciplines (ur. Brettell, C.B., Hollifield, J. F.), Routledge, New York, London, 1-30.
5. Cadwallader, M., 1992: Migration and Residential Mobility: Macro and Micro Approaches, The University of Wisconsin Press, Wisconsin
6. Castles, S., 2010: Understanding Global Migration: A Social Transformation Perspective, Journal of Ethnic and Migration Studies 36 (10), 1565–1586.

7. Castles, S. i Miller, P. M. J. (2009). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Palgrave Macmillan.
8. Central Statistics Office, *Population and Migration Estimates*, <https://www.cso.ie/en/releasesandpublications/er/pme/populationandmigrationestimatesapril2019/>
9. Čizmić, I., Živić, D., 2005: Vanjske migracije stanovništva Hrvatske - kritički osvrt, u: *Stanovništvo Hrvatske - dosadašnji razvoj i perspektive* (ur: Mišetić, A. i dr.), Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 57-69.
10. Department of Employment Affairs and Social Protection (DEASP), *Allocation of PPSNs 2007 - 2019*, <https://www.gov.ie/en/collection/a78027-statistics-on-personal-public-service-pps-numbers-issued/>
11. Državni zavod za statistiku RH, *Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2007.*, https://www.dzs.hr/hrv/publication/2008/7-1-2_1h2008.htm
12. Državni zavod za statistiku RH, *Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2008.*, https://www.dzs.hr/Hrv/Publication/2009/7-1-2_1h2009.htm
13. Državni zavod za statistiku RH, *Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2009.*, https://www.dzs.hr/hrv_eng/publication/2010/07-01-02_01_2010.htm
14. Državni zavod za statistiku RH, *Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2010.*, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2011/07-01-02_01_2011.htm
15. Državni zavod za statistiku RH, *Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2011.*, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/07-01-02_01_2012.htm
16. Državni zavod za statistiku RH, *Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2012.*, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/07-01-02_01_2013.htm
17. Državni zavod za statistiku RH, *Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2013.*, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/07-01-02_01_2014.htm
18. Državni zavod za statistiku RH, *Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2014.*, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/07-01-02_01_2015.htm
19. Državni zavod za statistiku RH, *Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2015.*, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/07-01-02_01_2016.htm
20. Državni zavod za statistiku RH, *Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2016.*, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/07-01-02_01_2017.htm
21. Državni zavod za statistiku RH, *Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2017.*, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/07-01-02_01_2018.htm
22. Državni zavod za statistiku RH, *Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2018.*, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/07-01-02_01_2019.htm
23. Državni zavod za statistiku RH, *Doseljeno i odseljeno stanovništvo u/iz Republike Hrvatske prema zemlji podrijetla/odredišta 2001. - 2018.*, privatna korespondencija
24. Dunn, K. M., 2005: *A Paradigm of Transnationalism for Migration Studies*, *New Zealand Population Review* 31 (2), 15-31.
25. Eurostat, *Main countries of citizenship and birth of the foreign/foreign-born population*, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/f/f6/Main_countries_of_citizenship_and_birth_of_the_foreign_foreign-born_population%2C_1_January_2018_%28in_absolute_numbers_and_as_a_percentage_of_the_total_foreign_foreign-born_population%29.png
26. Eurostat, *Median age over 43 years in the EU*, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20191105-1>
27. Eurostat, *Migration and migrant population statistics*, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics#Migrant_population:_22.3_million_non-EU_citizens_living_in_the_EU_on_1_January_2018
28. Freeman, G. P., Kessler, A. K., 2008: *Political Economy and Migration Policy*, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 34 (4), 655-678.
29. Greenwood, M. J., 2005: *Modeling Migration*, *Encyclopedia of Social Measurement* 2, 725-734.
30. Jurić, T., 2018: *Iseljavanje Hrvata u Njemačku - Gubimo li Hrvatsku?*, Školska knjiga, Zagreb.
31. King R., 2010: *Geography and diasporas*, u: *Dove Finisce il Mare: Scritti per Maria Luisa Gentileschi* (ur. Iorio, M. i Sistu, G.), Sandhi, Cagliari, 195-212.
32. King, R., 2012: *Geography and Migration Studies: Retrospect and Prospect*, *Population, space and place* 18, 134-153.

33. King, R., 2013: Theories and Typologies of Migration: An Overview and a Primer, u: Willy Brandt series of working papers in international migration and ethnic relations, Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare, Malmö, 3-41.
34. Klempić Bogadi, S., Lajić, I., 2014: Suvremena migracijska obilježja statističkih jedinica Republike Hrvatske, Migracijske i etničke teme 3, 437-477.
35. Legrand, C., 2005: Nation, migration and identities in late twentieth-century Ireland, Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku 42 (1): 47–63.
36. Malmberg, G., 1997: Time and Space in International Migration, u: International Migration, Immobility and Development. Multidisciplinary Perspectives (ur: Hammar T. i dr.), Oxford, Berg, 21-48.
37. Massey, D. S. i dr., 1993: Theories of International Migration: A Review and Appraisal, Population and Development Review 19 (3), 431-466.
38. Morawska, E., 2007: International Migration: Its Various Mechanisms and Different Theories that Try to Explain it, Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations (ur. Bevelander, P.), MER/MIM, Malmö University, Malmö.
39. Nejašmić, I., 2014: Iseljavanje iz Hrvatske od 1900. do 2001.: demografske posljedice stoljetnog procesa, Migracijske i etničke teme 30 (3), 405-435.
40. Peračković, K., Rihtar, S., 2016: Materijalizam kao društvena vrijednost i poticaj namjerama iseljavanja iz Hrvatske, Migracijske i etničke teme 32 (3), 295-317.
41. Rančić, N., Rebac L. i Pilipović, O., 2010: Izazovi i pouke irskog gospodarskog razvoja, Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja 44 (88): 21–50.
42. Rogić, I., Čizmić, I., 2011: Modernizacija u Hrvatskoj i hrvatska odselidba, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.
43. Smyth, J. W., 2011: Ireland and Northern Ireland, u: The Encyclopedia of Migration and Minorities in Europe: From the 17th Century to the Present (ur: K. J. Bade, K. J. i dr.), Cambridge University Press, New York, 27–33.
44. Statistics Austria; Bevölkerung, Wanderungen mit dem Ausland, http://statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/bevoelkerung/wanderungen/index.html
45. Statistics Austria; STATcube, <http://statcube.at/statistik.at/ext/statcube/jsf/tableView/tableView.xhtml>
46. Statistisches Bundesamt (Destatis); Ausländische Bevölkerung 2008, https://www.destatis.de/GPStatistik/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00003969/2010200077004.pdf
47. Statistisches Bundesamt (Destatis); Ausländische Bevölkerung 2009, https://www.destatis.de/GPStatistik/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00003970/2010200087004.pdf
48. Statistisches Bundesamt (Destatis); Ausländische Bevölkerung 2010, https://www.destatis.de/GPStatistik/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00003971/2010200097004.pdf
49. Statistisches Bundesamt (Destatis); Ausländische Bevölkerung 2011, https://www.destatis.de/GPStatistik/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00003972/2010200107004.pdf
50. Statistisches Bundesamt (Destatis); Ausländische Bevölkerung 2012, https://www.destatis.de/GPStatistik/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00003973/2010200117004.pdf
51. Statistisches Bundesamt (Destatis); Ausländische Bevölkerung 2013, https://www.destatis.de/GPStatistik/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00012562/2010200127004.pdf
52. Statistisches Bundesamt (Destatis); Ausländische Bevölkerung 2014, https://www.destatis.de/GPStatistik/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00012473/2010200137004_24042014.pdf
53. Statistisches Bundesamt (Destatis); Ausländische Bevölkerung 2015, https://www.destatis.de/GPStatistik/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00016317/2010200147004_Korrektur250315.pdf
54. Statistisches Bundesamt (Destatis); Ausländische Bevölkerung 2016, https://www.destatis.de/GPStatistik/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00023450/2010200157004_korr03082016.pdf
55. Statistisches Bundesamt (Destatis); Ausländische Bevölkerung 2017, https://www.destatis.de/GPStatistik/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00035020/2010200167004_korr12042018.pdf
56. Statistisches Bundesamt (Destatis); Ausländische Bevölkerung 2018, https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bevoelkerung/Migration-Integration/Publikationen/Downloads-Migration/auslaend-bevoelkerung-2010200177004.pdf?__blob=publicationFile&v=4
57. Statistisches Bundesamt (Destatis); Ausländische Bevölkerung 2019, https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bevoelkerung/Migration-Integration/_inhalt.html#sprg228898
58. Statistics Sweden, Immigrations and emigrations by country of citizenship and sex, <http://www.>

statistikdatabasen.scb.se/pxweb/en/ssd/START__BE__BE0101__BE0101J/ImmiEmiMedb/table/tableViewLayout1/?rxid=96f6f20e-04ce-47d3-8adf-92b6c531beec

59. Szczepaniak, M., 2019: Factors of Economic Growth in Ireland, u: Economic Miracles in the European Economies (ur: Osinska, M.), Springer Nature Switzerland, Basel, 79-97.
60. UN, Department of Economic and Social Affairs, International migrant stock 2019, <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates19.asp>
61. Urry, J., 2000: Sociology beyond Society: Mobilities for the 21st Century. Routledge, London.
62. Zakon o prebivalištu, Narodne novine, 144/2012, <https://www.zakon.hr/z/557/Zakon-o-prebivalištu>
63. Wertheimer-Baletić, A., 1999: Stanovništvo i razvoj, MATE, Zagreb.
64. World Bank, GNI (gross national income) per capita 2018, https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.PP.CD?locations=IE&most_recent_value_desc=true
65. Župarić-Iljić, D., 2016: Iseļjavanje iz Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju, Friedrich Ebert Stiftung, Zagreb.

SUMMARY

Demographic issues of contemporary Croatia have in the recent years witnessed the most negative trends ever. Natural decline of population and accelerated immigration during the last couple of years are determinants of increasingly significant decline of the overall number of inhabitants in the Republic of Croatia. The scope of migration balance, along with characteristics of immigration contingent relevant for the overall development of the country, imposes the necessity of analysis of migration of Croatian population to other countries. Methodological obstacles which hinder collection of data regarding spatial movement of Croatian population point to official statistics of recipient countries, which indicate that the proportions of exodus are significantly bigger in comparison with data from the Croatian bureau of statistics. Primary objective of this paper is to administer comparative analysis of data obtained from Croatian bureau of statistics and available statistical data for the other EU countries to which Croatian population to the largest extent immigrated, such as Germany, Austria, Ireland and Sweden, in order to establish true proportions and characteristics of the recent immigration wave.